

DDR-a. Treće poglavlje (*The shrinking industrial pig*) donosi analizu usporedbe industrijskog, odnosno kolektiviziranog (državnog i zadružnog) oblika svinjogojstva i onog privatnog (tradicionalnog), kojega je režim DDR-a nastojao prikazivati kao zaostali model, naglašavajući pri tome ulogu mehanizacije, tehnologije i intenzivnog uzgoja monokultura u modernom, industrijaliziranom i kolektiviziranom planskom gospodarstvu, što je kao cijenu imalo daljnju ekološku devastaciju okoliša DDR-a i pojavu niza gospodarskih kriza, ne proizvevši dugoročni učinak i gospodarski rast kakav je očekivalo vodstvo DDR-a. Četvrto poglavlje (*The Manure Crisis*) obrađuje problematiku tih gospodarskih i ekoloških kriza, naime problem ponovnog rasta cijena žitarica i nafte, povećanja javnog duga i tzv. »Krise gnojiva / stajnjaka«, odnosno nemogućnosti recikliranja, pravilnog odlaganja i iskorištavanja krutog i tekućeg stajskog gnojiva iz farmi svinja, koje je dovelo do onečišćenja okoliša (polja, vode, šume), a time i do pojava bolesti, kao i trovanja nitratima kod životinja i ljudi. Peto poglavlje (*Pigs in the small garden paradise*) je posvećeno tzv. »Vrtnom uzgoju svinja«, odnosno privatnom uzgoju manjeg broja svinja unutar obiteljskog imanja/vrta, čije se ponovno uvođenje početkom 1980-ih godina pokazalo kao slamkom spasa za svinjogojstvo, gospodarstvo i općenito okoliš i društvo DDR-a, budući da su se domaće, »vrtne« svinje pokazale zdravijima, kvalitetnijima i manje štetnima okolišu (zbog reciklažnog potencijala u prehrani). Šesto poglavlje (*A Plague of Wild Boars*) obrađuje fenomen »sukoba ljudske civilizacije i prirode« na primjeru pojave i povećanja broja divljih svinja na poljima, selima i rubnim dijelovima gradova DDR-a uslijed povećanja poljoprivrednih, a smanjivanja šumskih zemljišta, što je, uz povećanje dostupne hrane u vidu ratarskih kultura na poljima, dovelo do sve češćih susreta čovjeka i divlje svinje. Sedmo poglavlje (*The Iron Law of Exports*) obrađuje zadnje krize i izazove u svinjogojstvu DDR-a, kao što su pojave epizootija svinjskih i kravljih bolesti, manjak i gubitak milijuna tona stočne hrane i žitarica te nemogućnost otplate javnog duga i kredita prema bankama u razdoblju 1980.-1984., što je dovelo do očajničkog pokušaja održavanja izvoza svinja i svinjskog mesa na kapitalističko tržište na štetu lokalnog tržišta u vidu dostupnosti i cijene svinjskih proizvoda vlastitom stanovništvu. Gospodarskim reformama 1984. nastojala se popraviti šteta i osigurati gospodarska stabilnost i daljnji rast, no dugoročni ekonomski i ekološki čimbenici su utjecali na ubranu pojavu nezadovoljstva u javnosti i traženja političkih, društvenih i ekonomskih promjena.

U zaključnom poglavlju knjige autor piše upravo o prvim ekološko osviještenim pokretima unutar DDR-a koji su krajem 1980-ih godina značajno doprinijeli cjelokupnim reformskim pokretima i previranjima unutar Istočnog Bloka, koji su početkom 1990-ih doveli do njegovog urušavanja. Jedan od glavnih sudionika, a ne samo promatrača tih događaja je svakako bila svinja, čiju je ulogu, ali i važnost u ekološkoj i ekonomskoj povijesti DDR-a prepoznao i pomno analizirao Thomas Fleischman u ovoj knjizi.

Mislav RADOŠEVIĆ

JOSIP TOMEĆ, VIRJE – NARODNI ŽIVOT I OBIČAJI, UR. DRAGUTIN FELETAR, ODSJEK ZA ETNOLOGIJU HAZU, ZAGREB, 2021., 494 STR.

U seriji knjiga Zbornik za narodni život i običaje (ur. akademik Dragutin Feletar), kao svezak 62, izašla je krajem 2021. obimna etnološka monografija podravskog seljaka Josipa Tomeca »Virje 1897.-1904.«. Popratne studije napisali su Dragutin Feletar (Prinosi za bolje poznavanje života i djela Josipa Tomeca), Joža Horvat (Kratak dijalektološki osvrt na Tomčev rukopis), te zajedno Anđela Frančić i Joža Horvat (Tekstološki osvrt, te Rječnik manje poznatih riječi i izraza). Recenzentica su Jasna Čapo i Tanja Perić-Polonijo. Uz HAZU, sunakladnik knjige je općina Virje.

Arhiv Odsjeka za etnologiju HAZU, zacijelo najbogatiji u Južnih Slavena, čuva i više desetaka neobjavljenih rukopisa o narodnom životu i običajima koje su uglavnom napisali seljaci iz hrvatskih sela na prijelazu 19. u 20. stoljeće. Ti su rukopisi rezultat poziva koji je HAZU uputila potencijalnim autorima 1898., a na temelju znamenite »Osnove za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu« dr. Antuna

Radića iz 1897. godine. Na taj se poziv među prvima javio virovski seljak Josip Tomec, te u nekoliko sljedećih godina u uredništvo Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slavena poslao više od 650 stranica rukopisnog teksta. Radić (odnosno Dragutin Boranić) nažalost taj obiman rukopis nisu tada uspjeli objaviti, pa se on sada tiska nakon više od 120 godina.

Rukopis Josipa Tomeca pisan je iskreno i istinito, bez obzira što ovaj virovski seljak nije bio vičan pisanju. Tekst je višeslojan, te nema značenje samo za hrvatsku etnografiju, već osobito i za povijest hrvatskog jezika, te za povijest, ekonomsku povijest, ekohistoriju, geografiju i susjedne znanosti. Uz ostalo, Tomčev rukopis potvrđuje sraslost i čvrsti međuodnos života tadašnjih Virovaca i prirode. Poštivanje i simbioza čovjeka i okoliša izvire praktički iz svih opisa života i običaja iz toga vremena. Tako, primjerice, Tomec s mnogo ljubavi i poštovanja opisuje prirodu i narav oko čovjeka, tjelesni ustroj, floru i faunu (s posebnim osvrtom na Podravske pijeske), vjerovanja vezana uz prirodu i društvo, »suradnju« prirode i čovjeka u obradi zemlje i stvaranja osnovnih uvjeta za život. Stoga je ovaj u osnovi etnografski rukopis također važna građa i za ekonomske povjesničare i ekohistoričare, koji se bave Podravinom.

Na kraju svoje studije, akademik Dragutin Feletar ističe da »sada s odmakom od 120 godina, Tomčevo djelo postaje prvorazredan dokument o tradicijskom životu i običajima Virja i okolice. Njegovo objavljivanje značajan je doprinos hrvatskoj etnologiji, povijesti i jezikoslovlju. Taj je rukopis jedno od najvažnijih djela klasične etnologije o Virju, virovskom kraju i Podravini. Ovo djelo iskrenim sadržajem potvrđuje etnološke značajke i specifičnost identiteta povijesne Gornje hrvatske Podravine.«

Petra SOMEK

UNESCO – VODIČ KROZ SVJETSKU BAŠTINU, UR. PETRA SOMEK, MERIDIJANI, ZAGREB, 2021., 424. STR.

Izdavačka kuća Meridijani izdala je novi pregled svjetske kulturne i prirodne baštine, koja je pod zaštitom UNESCO-a. Urednica i koautorica je Petra Somek, dok su tekstove pisali i Branko Kladarin i Višnja Grbovac. Proslavljena ovim reprezentativnom izdanju napisala je Nina Obuljen Koržinek, ministrica kulture Hrvatske. Knjiga je bogato ilustrirana pomno biranim fotografijama, koje su najvećim dijelom snimili hrvatski autori.

Meridijani su 2013. tiskali monografiju »UNESCO – Sva blaga svijeta«, kada su prikazana 962 lokaliteta. S obzirom da je ova knjiga odavno rasprodana, novo izdanje sada je prikazalo svih 1121 lokaliteta svjetske kulturne i prirodne baštine. Osim toga je 869 lokaliteta kulturno-spomeničke baštine, ali i 213 spomenika prirode, te 39 dobara svjetske baštine koji imaju oba atributa. Treba naglasiti da je trenutno 53 lokaliteta upisano na listu ugrožene svjetske baštine, od kojih je i nekoliko spomenika prirode (zbog ratnih sukoba, ljudske nebrige i siromaštva).

Ovako okupljeni i opisani na jednom mjestu, spomenici kulture i prirode svijeta, impresivno svjedoče o nevjerojatnim prirodnim ljepotama Zemlje, ali i o nevjerojatnim rezultatima stvaralaštva ljudi kroz tisućljeća. Što je osobito važno – većina kulturnih dobara svjetske vrijednosti stvorena je u suglasju prirode i djelatnosti ljudi. Globalna svijest o potrebi popisivanja i zaštite svjetske kulturne i prirodne baštine, nažalost sazrela je razmjerno kasno – tek od Prvog svjetskoga rata. Do praktične realizacije te zamisli došlo je znatno kasnije – tek od 1960-tih godina. U međuvremenu je ruinirano ili nestalo mnogo vrlo vrijednih spomenika kulture, a u trci za profitom i lagodnim životom čovjek je duboko narušio prirodnu ravnotežu i ugrozio opstanak najljepših kutaka prirodne baštine. To se osobito odnosi na razdoblje Drugoga svjetskoga rata i poraća, ali i na razdoblje (divlje) industrijalizacije druge polovice 20. stoljeća.

Svjetska savjest za zaštitu spomeničke i prirodne baštine, cjelovitije je došla do izražaja od 1960-tih godina, kada je UNESCO prikupio velike iznose novca za spašavanje spomenika Abu Simbela zbog izgradnje velikog umjetnog jezera HE Asuan na Nilu. Nakon toga je 1972. prihvaćena Konvencija o

Ekonomiska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Tema broja / Topic

Izabrani primjeri poplava u srednjoj i
jugoistočnoj Europi (19. – 21. stoljeće)
Selected examples of floods in central and southeast Europe
(19th-21st century)

Volumen XVII. / Broj 17
Zagreb – Samobor 2021.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR – 10000 Zagreb
sites.google.com/site/ekoekohist/

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnik / Co-publisher:

Ekohistorijski laboratorij Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb, Hrvatska
www.ffzg.unizg.hr; <http://ckhis.ffzg.unizg.hr/>

Glavni i odgovorni urednik / Editor-in-chief:

Hrvoje Petrić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Močanin,
Hrvoje Petrić, Drago Rokсандić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute, Žiga Zwitter

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Rokсандić – president/predsjednik (*Zagreb*), Daniel Barić (*Sorbonne-Paris, Francuska*), Marija Benić Penava (*Dubrovnik*), Slaven Bertoša (*Pula*), Zrinka Blažević (*Zagreb*), Tatjana Buklijaš (*Auckland, New Zealand*), Ljiljana Dobrovšak (*Zagreb*), Goran Đurđević (*Požega*), Josip Faričić (*Zadar*), Borna Fürst Bjeliš (*Zagreb*), Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (*Zagreb*), Paul Hirt (*Tempe, SAD*), Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*), Egidio Ivetic (*Padova, Italija*), Silvije Jerčinović (*Križevci*), Karl Kaser (*Graz, Austrija*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*), Marino Manin (*Zagreb*), Christof Mauch (*München, Njemačka*), Kristina Milković (*Zagreb*), Ivan Mirnik (*Zagreb*), Mirjana Morosini Dominick (*Washington D.C., SAD*), Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*), Daniel Patafta (*Zagreb*), Hrvoje Petrić (*Zagreb*), Lajos Rácz (*Szeged, Mađarska*), Gordana Ravančić (*Zagreb*), Marko Šarić (*Zagreb*), Mladen Tomorad (*Zagreb*), Jaroslav Vencalek (*Ostrava, Češka*), Milan Vrbanus (*Slavonski Brod, Zagreb*), Frank Zelko (*Honolulu, SAD*), Zlata Živaković Kerže (*Osijek*), Matija Zorn (*Ljubljana*), Ivana Žebec Šilj (*Zagreb*)

UDK oznake članaka / Article's UDC markups:

Ivica Zvonar

Prijelom / Layout:

Saša Bogadi

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić, Domagoj Tončinić

ISSN 1849-0190 (Online)

ISSN 1845-5867 (Tisak)

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2021.

Adresa uredništva / Mailing addresses:

Hrvoje Petrić (editor/urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: hrvoje.petric@ffzg.hr
ili Vinka Vošickog 5, HR-48000 Koprivnica

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja RH

Print supported by Ministry of science and education of Republic of Croatia

Na naslovnici / Cover:

Poplavljeni Vukovar 1965. godine

Ekonomsku i ekohistoriju referiraju:

CAB Abstracts

HISTORICAL ABSTRACTS, ABC CLIO Library, Santa Barbara, California, USA

AMERICA: HISTORY AND LIFE, Washington, USA

JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE (JEL), Pittsburgh, USA

CENTRAL AND EASTERN ONLINE LIBRARY, Frankfurt am Main, Deutschland

ECONLIT – AMERICAN ECONOMIC ASSOCIATION, Nashville, USA

Društvo za hrvatsku
ekonomsku povijest
i ekohistoriju

Meridijani
IZDAVAČKA KUĆA

Tiskano u Hrvatskoj – prosinac, 2021.